

11. Kaupunginarkisto

Yleiskatsaus

Vuonna 1939 annetun arkistolain ja sen toimeenpanoasetusten tarkoituksena on saada järjestetyn arkistohoidon piiriin ei ainoastaan keskusarkistoihin jo siirretyt, vaan myös kaikissa valtion ja kuntien virastoissa ja laitoksissa olevat asiakirjat. Helsingin kaupunki on omalta osaltaan täyttänyt sille asetetut vaatimukset ja velvoitteet perustamalla kaupunginarkiston kunnalliseksi arkistokeskusviranomaiseksi ohjaamaan ja valvomaan kaupungin eri elinten arkistojen muodostumista ja hoitoa. Myös kaupungin useissa suurissa virastoissa ja laitoksissa on nykyisin päätoimisia virkailijoita tai toimihenkilöitä niiden asiakirjoja hoitamassa. On kuitenkin sellaisia keskikokoisia tai pieniä virastoja, joihin ei ole mahdollista saada päätoimisia arkistojen hoitajia ja joiden virkailijoilta ei riitä aikaa varsinaisten virkatehtäviensä vuoksi arkistohoitoon. Kuitenkin myös niiden asiakirjat on saatava asianmukaisesti järjestetyiksi ja luetteloiduiksi. Käytännöllisimmältä tavalta asian järjestämiseksi näyttää sellainen menettely, että kaupunginarkiston palveluksessa olevat ns. kiertävät arkistojärjestäjät suorittavat varsinaiset arkistotyöt näissä virastoissa ja laitoksissa. Saatuaan työnsä niissä valmiiksi he siirtyvät vastaaviin tehtäviin toisiin virastoihin ja laitoksiin, mutta seuraavat kiinteästi kerran

järjestämiensä arkistojen kuntoa. Kun varojen heidän palkkaamiseensa ei ole ollut saatavissa, turvaututtiin kertomusvuoden aikana tarpeellisen kokemuksen saamiseksi tilapäisjärjestelyihin. Kaupunginarkistossa tapahtuneen virastopäällikön vaihdoksen yhteydessä jätettiin kaupunginhallituksen luvalla yksi arkistohoitajan virka toistaiseksiltäytettäväksi ja näin säästyneillä varoilla kaupunginarkisto oikeutettiin palkkaamaan kaksi ts. arkistojärjestäjää. Kysymyksessä oleviin tehtäviin saatiin kaksi jo aikaisemmin kaupunginarkistossa toiminutta valtiota. maiteria, jotka oltuaan kaupunginarkistossa vielä valmennettavina ryhtyivät vuoden loppupuolella tehtäviään hoitamaan. Toiselle heistä määrättiin ensimmäiseksi työkohteeksi rakennustarkastusviraston arkisto, toiselle suomenkielisen työväenopiston arkisto.

Edellisenä vuonna vireille pannun, asiakirjojen säilyttämisaikojen koskevan ja kaupunginvaltuustolle tehtävän esityksen valmistelua jatkettiin. Asian kauaskantoisuuden ja tärkeyteen katsoen käytiin edelleen neuvotteluja kaupungin keskeisimpien virastojen ja laitosten kanssa. Esitys saatiin valmiiksi kertomusvuoden aikana, joskin sen puhtaaksikirjoittaminen ja lähettäminen siirtyivät kuluvan vuoden puolelle.

Jo kauan aikaa työnalaisena ollut arkistovalokuvausta eli mikrofilmausta koskeva kysymystä tutkittiin edelleen. Asiaa koske-

vaa informaatiota hankittiin edelleen Ruot-
sista ja mikrofilmaukseen erikoistunut kau-
punginarkiston virkailija suoritti virkamat-
kan Frankfurt am Mainiin osallistuakseen
IMC:n kansainvälisille mikrofilmipäiville, jos-
sa oli tilaisuus tutustua alan viime saavutuk-
siin. Lopullisen lausunnon laatiminen siirtyi
kuitenkin kuluvan vuoden puolelle.

Toiminta kunnallisena kes- kusarkistoviranomaisena

Lausuntoja annettiin asianomaisten pyyn-
nöstä mm. kaupunginhallitukselle 8.12. salai-
siksi julistettujen asiakirjain käytöstä sekä
rakennustarkastusvirastolle 7.8. sen laati-
masta mikrofilmausohjelmasta. *Aloitteista*
mainittakoon sairaanhoitolaistosten ja eräiden
huoltolaistosten arkistoihin kuuluvien asia-
kirjain hävittämistä koskevan, sosiaaliminis-
teriön 19.9.1968 antaman päätöksen saatta-
minen kaupunginvaltuuston vahvistettavaksi
20.1., ehdotus eräistä virkajärjestelyistä kau-
punginarkistossa 4.6. sekä muistio ylipormes-
tarille kaupunginarkiston lähitavoitteista 5.9.

*Virastojen ja laitosten arkistonhoitoon koh-
distuva valvonta.* Asiakirjojen säilytysaikoja
koskevien neuvottelujen yhteydessä tarkas-
tettiin seuraavien virastojen ja laitosten ar-
kistot: revisiovirasto, rahatoimisto, tilasto-
toimisto, hankintatoimisto, keskuspesula, tie-
tojenkäsittelykeskus, suomen- ja ruotsinkie-
listen kansakoulujen kansliat, lastentarhain
toimisto, nuorisotoimisto, huoltovirasto, las-
tensuojeluvirasto, kiinteistövirasto, raken-
nusvirasto, kaupunkisuunnitteluvirasto, sai-
raalavirasto, terveydenhoitovirasto, puuta-
vara- ja polttoainetoimisto, elintarvikekes-
kus, teurastamolaitos, liikennelaitos, sähkö-
laitos, kaasulaitos, vesilaitos, satamalaitos,
rakennustarkastusvirasto, ulosottovirasto ja
palolaitos.

Arkistojen yleiskaavat vahvistettiin nuo-
risotoimistolle sekä sähkölaitoksen labora-
torioimistolle ja suojelutoimistolle. Ennen

viimeksimainittujen vahvistamista ark.hoit.
Pyykkö teki virkamatkan Ruotsiin yhdessä
sähkölaitoksen edustajien kanssa tutustuak-
seen sikäläisiin vastaaviin arkistoihin. Raken-
nustarkastusviraston asiakirjain käyttöfil-
mauksen suunnitteluun kaupunginarkisto
osallistui neuvotellen ja antaen kirjallisen
lausunnon.

Tarkastus- ja ohjaustoimintaan liittyi lä-
heisesti se opastus, jota kaupunginarkistossa
annettiin sekä teoreettisen arkistotiedon että
käytännöllisen arkistoharjoittelun muodossa
virastojen ja laitosten asiakirjoista huolehti-
ville henkilöille samoin kuin kaupunginarkis-
tossa harjoitelleille toimistokoulun oppilaille.
Vuoden kuluessa kaikkiaan kuusi henkilöä
suoritti ns. pitemmän ja yksi lyhemmän ar-
kistokurssin.

Henkilökunta. Kertomusvuoden kuluessa
kaupunginarkiston henkilökunnassa tapahtui
useita muutoksia. Kaupunginarkistonhoitaja
fil.maist. Veikko Mattila, joka v:sta 1961 läh-
tien oli hoitanut ko. virkaa, erosi 30.4. vai-
kean sairauden takia. Hänen seuraajakseen
virassa nimitettiin arkistonhoitaja fil. tri
Sylvi Möller. Avoimeksi jätetystä arkiston-
hoitajan virasta säästyneillä varoilla palkat-
tiin kokeilumielessä kaksi työsuhteista kier-
tävää arkistojärjestäjää, valtiot.maisterit Si-
mo Kalke ja Pauli Niskanen. Vapautuneeseen
alemman pl:n ts. arkistojärjestäjän toimeen
määrättiin Juhani Keto ja tp. apulaisvahti-
mestariksi Heikki Lumme.

*Osallistuminen kokouksiin, virkamatkoihin ja
kursseihin.* Kaup.ark.hoit. Sylvi Möller osal-
listui Aulangolla syyskuussa virastopäällikköi-
den neuvottelupäiviin sekä toimi luennoitsi-
jana valtionarkiston järjestämällä arkiston-
hoitokursseilla. Ark.hoit. Sirkka Impola toimi
edelleenkin luennoitsijana kaupungin toimis-
tokoulussa ja koulutustoimikunnan järjestä-
millä kursseilla. Ark.hoit. Orvo Pyykkö oi-
keutettiin tekemään yhdessä sähkölaitoksen
edustajain kanssa virkamatka Ruotsiin. Sa-
moin teki ark.aman. Teemu Aalto virkamat-
kan Frankfurt am Mainiin osallistuen IMC

III:n kansainvälisille mikrofilmipäiville. Lisäksi kolme vm. virkailijaa osallistuivat Arkistoyhdistyksen järjestämään Tukholman matkaan, jonka tutustumiskohteena oli Ruotsin valtionarkiston vastavalmistunut uudisrakennus. Koulutustoimikunnan järjestämille kursseille osallistuivat arkistojärjestäjät Mikko Mäkikärki ja Aili Taskula sekä apul. vahtim. Heikki Lumme.

Toiminta asiakirjavarikkona ja tutkimuslaitoksena

Asiakirjasiirot ja arkiston kasvu. Seuraavat virastot ja laitokset siirsivät asiakirjojaan kaupunginarkistoon: hankintatoimisto, kaupunginkanslia, kaupunkisuunnitteluvirasto, kiinteistöviraston kaupunkimittaosasto, Kotikallion lastentarha, maistraatin arkisto, rakennustarkastusvirasto, ruotsin- ja suomenkielisten kansakoulujen kansliat, Vallilan ammattikoulu, vesilaitos sekä sairaalavirasto ja Auroran, Kivelän, Malmin sekä Marian sairaalat. Kertomusvuonna kaupunginarkistoon vastaanotettiin asiakirjoja kaikkiaan 331 hyllymetriä; niistä oli sairaalaviraston ja sairaalain asiakirjoja 237 hyllymetriä. Lisäksi vastaanotettiin 22 rullaa mikrofilmejä, komiteain ja toimikuntien asiakirjoja 19 numeroa, opintomatkakertomuksia 37 numeroa, piirustuksia ja karttakopioita yhteensä 88 kpl. Oston kautta saatu arkkit. B. Aminoffin kokoelma, joka koskee historiallisen Helsingin tontteja ja niiden omistajia, liitettiin kaupunginarkiston kokoelmiin.

Lahjoituksina vastaanotettiin prof. Bertel von Bonsdorffilta Töölön sotilassairaalaan ja veneeristen tautien hoitolaa koskevia asiakirjoja v:lta 1818, kanslianeuvos Gunnar Modeenilta kuva-aineistoa Pro Helsingfors-säätiön kustantamaan teokseen »Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto» (toim. Olof Stenius), tait. Per-Olof Nyströmiltä väriäinen diapositiivikuva Helsingin kartasta v:lta 1818 ja toim.joht. Per-Erik Paneliuk-

selta uusintapainokset Helsinkiä ympäristöineen 1640-luvulla ja v. 1855 esittävästä kartoista. Fortuna Oy lahjoitti tilikirjoja 1900-luvun alusta ja Kansallismuseon rakennushistoriallinen osasto venäläisen insinöörikkunnan piirustuskoelmaa ja ns. Åkerfeltin koelmaa koskevat luettelot.

Sisäiseen toimintaan kuuluvat asiat. Virastojen ja laitosten luovuttamat asiakirjat verrattiin läheluelteloihin, merkittiin kartuntakirjaan ja sijoitettiin paikoilleen, Seuraavien virastojen ja laitosten asiakirjat järjestettiin ja luettelointiin: Kotikallion ja Vanamon lastentarhat, Malmin jatkokoulu, Malmin pohjoinen kansakoulu ja Malmin suomalainen kansakoulu, Metsolan kansakoulu, Munkkiniemen ruotsalainen kansakoulu, Pakilan kyläkerho, polttoainepäällikön toimisto, Marian sairaalan taloustoimisto sekä kaupunginhallituksen yleisjaoston kaupunginarkistoon siirretty osa. Lisäksi järjestettiin ja luettelointiin Annalan tilan, Asunto-osakeyhtiö Aeoluksen, Porvoonlinnan ja Pengerkatu 32:n, AB. Gräsviksgatan 5:n ja Helsingfors Fastighets AB:n asiakirjat. Työnalaisina olivat kaupunginvaltuuston ja -hallituksen viimeksi kaupunginarkistoon siirretyt asiakirjat samoin kuin maistraatin asiakirjain järjestely- ja luettelointityö; viimeksimainittua jatkettiin mm. maistraatin omassa hallinnassa olevien asiakirjain osalta. Sairaaloiden potilaskortistojen aakkostamisen ja röntgenkuvien numeroinnin tarkistamista sekä asiakirjain kansioihin sijoittamista suoritettiin pääasiassa vahtimestarivoimin.

Tutkijain työn helpottamiseksi ark.järj. Tuula Saksa aloitti C. L. Engelin ystävälleen C. Herrlichille lähettämien, vaikeasti luettavien saksankielisten kirjeiden puhtaaksikirjoittamisen, ja ark.järj. Aili Taskula jatkoi aloittamaansa kortistoa kaupunginhallituksen painetuista mietinnöistä. Viimeksimainittu työ on valmiina vuosien 1915—1945 osalta.

Käsikirjaston hankintaluetteloon merkittiin vuoden kuluessa painotuotteita yhteensä

774 (ed. v. 531) nidosta. Osa niistä ostettiin, osa saatiin lahjoituksina ja osa kaksoiskappaleita vaihtamalla. Painotuotteiden lahjoittajia oli yhteensä 47 (39) henkilöä, seuraa, virastoa tai laitosta.

Kirjeenvaihto sekä arkiston ja kirjaston käyttö. Saapuneita kirjeitä merkittiin diaariin 251 (285) ja lähetettyjä 195 (191). Jäljennöksiä, todistuksia ja kirjallisia selvityksiä annettiin 76 (87). Asiakaskäyntejä, asiakkaista ulkomaalaisia 3 (5), merkittiin 574 (671) ja tiedustelukäyntejä sekä puhelimitse annettuja selvityksiä 250 (207). Tutkijoiden käyttämien asiakirjain lukumäärä oli 876 (1 947). Virastoille ja laitoksille lainattiin yhteensä 295 (350) asiakirjaa. Lisäksi annettiin sairaaloille yhteensä 3 387 (2 748) asiakirjalainaa ja 863 (502) tiedonantoa. Käsikirjastosta lai-

nattiin tutkijoiden käytettäväksi 660 (651) nidettä ja tiedustelujen johdosta annettiin 37 (31) selvitystä.

Tulot ja menot. Kaupunginarkistolla oli kertomusvuonna tuloja kaikkiaan 1 100 (59) mk, mistä määrästä 1 095 (42) mk oli sairausvakuutustoimistolta saatuja päiväraha- ja sosiaalimaksukorvauksia, sekä 5 (17) mk annetuista todistuksista perittyjä lunastusmaksuja. Kaupunginarkiston menot kaikkiaan, tilityserät ja B. Aminoffin kokoelman lunastamiseen myönnettyt 6 000 mk mukaan luettuina, olivat 557 983 (516 802) mk. Kaupunginhallitus myönsi lisäksi vuoden kuluessa eri tarkoituksiin varatuista käyttövaroistaan kaupunginarkistolle kaluston hankintaan 3 245 (4 789) mk.